תצוה ב

א. „ונועדתי שמה לבני ישראל"[1], ופ־רש"י „ונועדתי שמה – אתועד עמם בדי־בור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם".

ויש להבין: תוכן ענין זה כבר נאמר בפסוק שלפניו[2], „אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם", ופרש"י „כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לבא", ועד"ז נאמר לעיל בפ' תרומה[3] „ונועדתי לך שם ודברתי אתך גו'" ופרש"י „כש־אקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך" – ומהי כוונת רש"י במשל נוסף זה ד„מלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם" וכן למה מביאו רק כאן בפסוק „ונועדתי שמה לבני ישראל"?

הרא"ם מפרש, דקשה לי' לרש"י מדוע לא נזכר כאן (אחרי „ונועדתי שמה") ענין של „דיבור" (כמו בפ' תרומה וכן כאן בפסוק הקודם, שמפורש „ודבר־תי אתך", לדבר אליך") – לכן „הוצרך לפרש אתועד עמהם בדיבור שפירושו כאילו אמר ונועדתי שמה ודברתי", ו־„מפני שקשה . . לומר שהוא מקרא קצר וחסר ממנו הדיבור הוכרח לפרש כמלך הקובע כו' שפירושו שמפני שמנהג ה־מלך לקבוע מקום לדיבור אמר ונועדתי במקום ודברתי".

ולכאורה זהו פירוש דחוק, כי (נוסף לזה שמצינו פעמים רבות בפרש"י[4] שה־כתוב הוא „מקרא קצר", הרי בנדו"ד) כיון שבפסוק הקודם מפורש „אשר אועד גו' לדבר אליך", אין צורך לחזור על זה עוד הפעם בכתוב הסמוך[5].

וגם תוכן הפירוש דחוק, כי קשה לו־מר שאין הכתוב צריך לפרט שה„ונועד־תי" של הקב"ה הוא בשביל „דיבור", מפני שכן הוא מנהגו של מלך בשר ודם, ש„קובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם" – שהרי אדרבא רגיל בחז"ל ש־מפרשים בנוגע להקב"ה „מה מלך ב"ד" או כיו"ב.

בגור ארי' כתב, שהטעם שמביא רש"י המשל, הוא „מפני שקשה למה כתב סתם ונועדתי שמה לבני ישראל ולא כתב ונועדתי לדבר שמה אליך, ועוד הרי כבר כתיב אשר אועד לכם שמה", וע"ז „תירץ כמלך הקובע מקום וכו' כלומר שלא בא הכתוב לומר רק כי מקום זה יהי' מקום קבוע לדבר עמהם כמלך הקובע מקום לעבדים לדבר עמהם לכך כתב עוד ונועדתי לבני ישראל כלומר שזה המקום הוא מקום הקבוע לדבר אתם ולא הוצרך לפרש ג"כ למה הוא מתוועד אתם שכבר הזכיר זה . . ולא בא הכתוב הזה רק לומר שזה המקום הועד בקביעות שדבר זה לא הזכיר ה־כתוב שיהי' שם הדיבור בקביעות".

ודבריו צ"ע, שהרי זה ש„מקום זה יהי' מקום קבוע לדבר עמהם" כבר מפורש בכתוב (ופרש"י) שלפנ"ז („שם אקבענו לבא") וכן לעיל בפ' תרומה („אותו מקום אקבע . . לדבר אליך"), כנ"ל.

---

1) פרשתנו כט, מג.
2) כט, מב.
3) כה, כב.
4) החל מפרש"י בראשית א, א ד"ה בראשית ברא.
5) וראה גו"א כאן (נעתק לקמן בפנים).

ואולי כוונתו (כפי שמשמע מסיום דבריו), שהחידוש בכתוב זה הוא (לא קביעות מקום הדיבור, אלא) "שיהי' שם הדיבור בקביעות" (ולא רק עראית).

אבל קשה לפרש כן לשון רש"י, "כ־מלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו", ואילו לפירושו, אין ההדגשה על קביעת המקום, אלא על קביעת הזמן, שהמלך מדבר עם עבדיו באופן קבוע.

ב. לכאורה אפשר לפרש כוונת רש"י בפשטות:

עיקר הקושי בכתוב שאותו בא רש"י לתרץ הוא מ"ש "ונועדתי שמה לבני ישראל"[6], שמזה מוכח שהכוונה לענין השייך (לא רק למשה בלבד, אלא) לכל ישראל.

ועפ"ז צריך לומר, לכאורה, שאין ה־כוונה ב"ונועדתי" כאן ל"אתועד עמם ב־דיבור" (שזה אינו אלא למשה), אלא הוא בתוכן "ונועדו אליך", להתוועד ול־הקהל יחד[8], דקאי על השראת השכינה במשכן[9], שהיא לכל ישראל (וכמ"ש אח"כ[10] "ושכנתי בתוך בנ"י . . לשכני ב־תוכם").

[משא"כ בפ' תרומה שמפורש "ונועד־תי לך", עכצ"ל שזהו ענין השייך רק ל־משה, ולכן פרש"י "כשאקבע מועד לך לדבר עמך": וגם בפרשתנו שנאמר "אשר אועד לכם שמה (לדבר אליך שם)", ומ"מ פרש"י (כנ"ל) "כשאקבע מועד לדבר אליך שם כו'" (ולא פי' ש־"אועד לכם" הו"ע בפ"ע, וקאי על השראת השכינה במשכן לבנ"י) — מובן הטעם, כיון שנאמר "לדבר אליך" (ולא "ודברתי אליך"), שמשמעו, שזוהי מטרת ה"אועד לכם").

וזהו ששולל רש"י בפירושו וכותב "אתועד עמם בדיבור", שגם כאן הכוונה לקביעת מקום בשביל דיבוריי (ולא השראת השכינה במשכן, שהיתה (לא בזמן מועד, אלא) בתמידות).

ולתרץ איך אפשר לומר ש"ונועדתי שמה לבני ישראל" פירושו "אתועד עמם בדיבור", כשלא מצינו אף פעם שהקב"ה ידבר לבני ישראל ממקום זה — ע"ז מביא רש"י משל "כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם":

כשם שמלך הרוצה למסור דבר מה לעבדיו, אין הכרח שהמלך עצמו ידבר אליהם בכל פעם, אלא המלך עצמו מדבר אל שריו ומשרתיו, והם מוסרים את דברי המלך — כן הוא בנמשל, שה־פירוש ב"ונועדתי שמה לבני ישראל" הוא, שהקב"ה קובע מקום לדבר עם בני ישראל כמו מלך המדבר עם עבדיו, שהדיבור מגיע אליהם (לפעמים) באמ־צעות שר כו', וכן מגיע דיבור ה' לבני ישראל על ידי משה רבינו.

ויש לומר, שכן הי' בפשטות, דכאשר רצה השם למסור ציווי לבנ"י, נקהלו

---

6) בגו"א שם תי' רק למה לא נאמר "לדבר אליך", כי "לא הוצרך לפרש . . למה הוא מתוועד אתם שכבר הזכיר זה". אבל לא תירץ למה נאמר "לבני ישראל" ולא "אליך".

7) בהעלותך י, ג־ד. — וראה לקמן סעיף ה.

8) בס' זכרון על פרש"י תרומה שם כ' "שכל אועד ונועדתי הכתוב גבי שכינה היא מלשון והיו לאותות ולמועדים (בראשית א, יד) . . ולא מלשון קבוץ או ביאה למקום ההוא כמו ונועדו אליך . . דלאו אורח ארעא לפרש הכי גבי שכינה". וצ"ע לכאורה, מאי שנא מ"וירד ה' על ה"ס", ועוד כיו"ב. — וראה הערה 23.

9) ע"ד פי' האברבנאל, צרור המור ועוד כאן. וראה רמב"ן וספורנו תרומה שם.

10) כט, מה־מו. וכן לעיל בפ' תרומה (כה, ח) "ושכנתי בתוכם". ועוד.

11) וכ"ה בתרגומים כאן "ואזמין מימרי".

בנ״י אל פתח אוהל מועד ומשה שמע דברי ה׳ בתוך האוהל ומסרם לבנ״י[12].

[ועפ״ז יובן גם ההמשך בפסוקים ה־באים[13] — „וקדשתי את אוהל מועד גו׳ ואת אהרן גו׳ אקדש לכהן לי. ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלקים״: בתחילה מבאר הכתוב בנוגע למשה, שאף שדברי ה׳ הם רק למשה, מ״מ, ה״ז כמלך המדבר עם עבדיו, שהדיבורים מכוונים לכל ישראל, ובמילא חל ע״ז מ״ש „ונועדתי שמה לבני ישראל״, ובהמ־שך לזה אומר, שכן הוא בנוגע לכללות המשכן, שאף שהשירות במשכן שייכת לבני אהרן הכהנים המשרתים במשכן, מ״מ, השראת השכינה שבמשכן היא (לא רק לאהרן ובניו, אלא) „בתוך בני ישר־אל״].

ג. אבל פירוש זה אינו מתיישב בלשון רש״י, כי:

א) אם כוונת פרש״י זה הוא לתרץ הלשון „(ונועדתי שמה) לבני ישראל״, הי׳ צריך להעתיק תיבות אלו בהד״ה?

ב) באם עיקר חידושו של רש״י הוא, שכוונת ד„ונועדתי״ היא בשביל דיבור, אף שנאמר „לבני ישראל״ — הו״ל לרש״י לקצר בתחילת פירושו ולכתוב „ונועדתי שמה — בדבור״, ולמה מקדים „אתועד עמם״, שלכאורה אינו אלא הכפלת לשון הכתוב עצמו?

ג) למה כ׳ רש״י „בדיבור״ ולא „ל־דבר״ (כלשון הכתוב „לדבר אליך״)?

ד) ועיקר: שאלה זו כבר מתעוררת בפסוק הקודם, „אשר אועד לכם . . ל־דבר אליך״, שמזה מוכח שהדיבור ל־משה (אליך) נק׳ „אועד לכם״ (לבנ״י), ועכצ״ל שזהו מפני שהדיבורים למשה הם בשביל[14] ישראל. וא״כ הו״ל לרש״י להביא המשל שם[15].

ד. ולכן נראה לפרש דברי רש״י ב־אופן אחר, ובהקדים:

הכתובים ד„אשר אועד גו׳ ונועדתי גו׳״ באים בהמשך למ״ש „עולת תמיד לדורותיכם פתח אוהל מועד לפני ה׳ — אשר אועד וגו׳״, ובפשטות, זהו פירושו של „אוהל מועד״[16], שנקרא כן מפני ש־שם „אועד לכם גו׳ לדבר אליך גו׳ ונו־עדתי שמה לבני ישראל״.

ועפ״ז יש לומר, ששני הכתובים — (א) „אשר אועד לכם גו׳ לדבר אליך״, (ב) „ונועדתי שמה לבני ישראל״ — הם שני ענינים שונים ב„אוהל מועד״.

והביאור בזה:

לקמן בפ׳ תשא נתבאר[17], שאחרי חטא העגל לקח משה את אהלו מחוץ למחנה „וקרא לו אוהל מועד והי׳ כל מבקש ה׳ יצא אל אוהל מועד גו׳״, ובפרש״י שם „וקרא לו, והי׳ קורא לו אוהל מועד הוא בית ועד למבקשי תורה״, ואח״כ נאמר[18] „והי׳ כבוא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה״, היינו, שאהלו של משה (שקרא לו „אוהל מו־

12) להעיר מר״פ שמיני (ט, א־ו. שם, כג). ועוד. וראה לקמן סוס״ד.

13) כט, מד־מה.

14) ע״ד רש״י שמות ד, טז. ועד״ז רש״י ח״ש (כד, ז), ויצא (כח, טו). — ולהעיר מפרש״י דברים ב, טז־יז.

15) וגם: מהו ההכרח בפשש״מ ש„ונועדתי״ פירושו „אתועד עמם בדיבור״ ולא שקאי על השראת השכינה (כנ״ל)? ובפרט שגם „אתועד עמם בדיבור״ כבר נרמז בכתוב הקודם „אשר אועד לכם . . לדבר אליך״ (כבפנים).

16) כמ״ש בראב״ע כאן.

17) לג, ז.

18) לג, ט.

עד") הי' המקום ששם דבר אתו השם, ונמצא, שבאהלו של משה היו שני ענינים: (א) „בית ועד למבקשי תורה", (ב) המקום שבו דבר ה' אל משה.

והנה סדר זה שבאהלו של משה לא נהג אלא עד שהוקם המשכן, כפרש"י שם[19] „והדבר הזה נהג משה מיום ה־כפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר . . משהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאוהל מועד", ז.א. שלאחר הקמת המשכן עברו שני ענינים אלה שבאהלו של משה ל־משכן.

וכמו שמצינו, שנוסף לזה שהמשכן הי' המקום שבו דבר ה' אל משה, הי' המשכן „בית ועד" לישראל, מקום הקה־לם של ישראל, כמפורש בכתוב[20] „ל־מקרא העדה גו' ונועדו אליך כל העדה אל פתח אוהל מועד", וכן מצינו בבנות צלפחד שעמדו „לפני משה גו' וכל העדה פתח אוהל מועד"[21] (ובפרש"י שם „בבית המדרש היו כו'"[22]).

ה. ויש לומר, שזוהי כוונת רש"י כאן במ"ש „ונועדתי שמה — אתועד עמם":

פירושה של תיבת „אועד" שבכתוב הקודם „אשר אועד לכם גו' לדבר אליך" הוא קביעות מקום, כלשון רש"י „כשאקבע מועד כו' שם אקבענו לבא" (וכן „ונועדתי" דלעיל פ' תרומה, שפ־רש"י „כשאקבע מועד כו' אותו מקום אקבע למועד")[23], וכתרגום אונקלוס ש־הוא לשון הזמנה, והיינו שהוא מיועד ומיוחד[24] לענין מסויים:

אבל בפסוק דידן הכוונה היא לענין שני: „ונועדתי" לשון „אתועד עמם" מלשון „בית ועד"[25] (ובלשון הכתוב הנ"ל „ונועדו אליך כל העדה")[26]. ומובן בפש־טות הטעם שנאמר „לבני ישראל", כי ה־כוונה היא למקום הקהלת העדה.

[ונמצא, שב„אוהל מועד" — שני פירו־שים: (א) „אשר אועד גו' לדבר אליך" — מקום קבוע ומזומן לדיבור ה' אל משה. (ב) „ונועדתי שמה לבנ"י" — „בית ועד" של בני ישראל].

והטעם שרש"י מוסיף „(אתועד עמם) בדיבור" — כי בפסוק נאמר „ונועדתי שמה", היינו שאין זה רק „בית ועד" של ישראל בינם לבין עצמם[27], אלא המקום שהקב"ה „מתועד" עם ישראל[28], ולכן, צריך רש"י לפרש במה הוא ה„קשר" בין הקב"ה וישראל במקום זה, ולכן אומר „בדיבור".

ועפ"ז מתורץ ג"כ דיוק לשון רש"י „בדיבור" (ולא נקט כלשון הכתוב ש־לפנ"ז „לדבר"): „התועדות" זו שבין הקב"ה וישראל בדיבור, אינה רק בזה

19) לג, יא.

20) בהעלותך י, ב־ג. וראה שם, ד.

21) פינחס כז, ב.

22) וראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 184 ואילך.

23) אבל להעיר מרש"י מדייק „אקבענו לבא", וכן בפ' תרומה „אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך", ומשמע קצת שגם שם כוונת רש"י לפרש „אועד" (וכן „ונועדתי") מלשון „ביאה למקום ההוא" (ראה הערה 8). ואכ"מ.

24) ע"ד משפטים (כא, ח־ט) „יעדה . . ייעדנה".

25) ובשם אפרים על פרש"י כאן מגי' המשך לשון רש"י „מקום מועד" — שצ"ל „מקום וועד", „וכן בלשון המשנה . . למקום הוועד וז"ש כאן אתוועד עמם".

26) ולכן העתיק רש"י בהד"ה רק תיבות אלו, כי עיקר כוונת רש"י לפרש החידוש (והשינוי) ב־„ונועדתי שמה" לגבי „אשר אועד לכם" שלפנ"ז.

27) כמו „למקרא העדה" שבפ' בהעלותך שם, שזהו „כשתרצה (משה) לדבר עם הסנהדרין ושאר העם" (רש"י שם).

28) וראה גם ל' הגו"א כאן.

שבמקום זה מדבר הקב"ה לישראל (ב־אמצעות משה, כנ"ל), אלא גם להיפך, דכאשר בנ"י צריכים לבקש איזה דבר מאת הקב"ה, מתכנסים ל„בית ועד" זה להתפלל[29] אליו ית'.

[ומדוייק בלשון רש"י במשל ה„מלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם" — דלכאורה הול"ל „אל עבדיו" (ע"ד לשון הכתוב הקודם „לדבר אליך" (לא „עמך" או „אתך"), אף ששם קאי על משה) — אלא שכוונת רש"י בזה לדייק, שאין ההדגשה בזה שזהו המקום שהמלך מדבר אל עבדיו, אלא שזהו המקום ה־קבוע ששם „מתדבר" המלך עם[30] עבדיו (כולל ג"כ, שהעבדים מדברים שם עם המלך)].

ואין להקשות, איפה מצינו (בפשוטו של מקרא) שבנ"י התפללו בפתח אהל מועד — כי זהו דבר המובן מאליו (ואין רש"י צריך לפרשו) דכשיש צורך להת־פלל עושים זה במקום של הקהלה (כבית הכנסת), ובמדבר הרי זה הי' אצל פתח אוהל מועד, מקום „מקרא העדה".

ובפרט שמצינו כן בפירוש בנוגע ל־בית המקדש, שנקרא[31] „ביתי בית תפ־להּ", שנוסף על זה שביהמ"ק הוא מקום השראת השכינה ושם הקריבו קרבנות[32], הרי הוא גם מקום ששם נתאספו ישראל להתפלל אל ה', „והתפללו והתחננו אליך בבית הזה"[33] [ויש לומר שזה מובן גם מפרש"י לעיל עה"פ[34] „וזה שער השמים" — „מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה"].

וכיון שגם המשכן נקרא „מקדש", „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"[35], מובן, שלפני בנין בית המקדש הי' המשכן „מקום תפלה"[36].

ויהי רצון, שכן תהי' לנו, שעל ידי ה־עסק ב„צורת הבית[37] . . ומוצאיו ומו־באיו", נזכה לבנין בית המקדש (השלי־שי)[38], שאז יתגלה גם המשכן (וכל כליו) שעשה משה[39], „ונועדתי שמה לבני ישראל", במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ תצוה תש"מ)

---

29) וראה גם הראב"ע בפי' הקצר כאן „ונועדתי שמה — הנה רמז למקום תפלה".

30) ראה מלבי"ם באילת השחר אות שלט.

31) ישעי' נו, ז.

32) ראה רש"י וירא כב, יד.

33) מ"א ח, לג (ועד"ז דה"ב ו, כד). ע"ש כל הקאפיטל.

34) ויצא כח, יז.

35) תרומה כה, ח.

36) וראה לקמן שמיני (ט, כד) „וירא כל העם וירונו" (ובפרש"י „כתרגומו", ובת"א —) „ושבחו", והרי עמדו אז „פתח אהל מועד" (שם, ה). — ולהעיר מתפלת חנה (ש"א א, י וברלב"ג שם).

37) יחזקאל מג, יא — מהפטרת פרשתנו.

38) נוסף לזה שאז הקב"ה „מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבנין הבית" (תנחומא צו יד), ועוד, שע"ז נחשב כאילו אין „בנין ביתי בטל" (תנחומא שם. נת' בלקו"ש חי"ח ע' 414 ואילך) — הרי זה מקרב בנין ביהמ"ק כפשוטו ממש (לא רק „כאילו").

39) ראה סוטה ט, סע"א. ועוד. וראה שיחת ש"פ צו תש"מ.